

Silvija Borovnik
Pedagoška fakulteta, Maribor

MITSKO V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI ZLATE VOKAČ

Potem ko je pisateljica Zlata Vokač (1926–1995) objavila dvoje obsežnih romanov *Marpurgi* (1985) in *Knjiga senc* (1993), ki sta umeščena na Štajersko in s posebno pozornostjo tako do zgodovinskih kot tudi do drobnih življenjskih zgodb tematizirata življenje v srednjeveškem Mariboru, je v intervjuju z Vilijem Ravnjakom v *Dialogih* (1994, št. 3–4) napovedala svojo tretjo knjigo, knjigo za otroke, »pravljичno knjigo smeha in zabave«. Pripomnila je, da se za pisanje literature za odrasle ne počuti več dovolj močno in zdravo, da pa bi rada naredila še kaj za mlade bralce. Tako so nastale *Vesele zgodbe o vampirjih*, posvečene pisateljici vnučinki Hani, ki jih je 1994. leta izdala Založba Aristej. Tem je v letu pisateljici smrti, 1995, sledilo še *Prvo potovanje mačka Čunje*.

Vsi, ki smo se že kdaj nekoliko bolj podrobno ukvarjali z literarnim delom pisateljice Vokačeve, ki je bila pred upokojitvijo profesorica za ruski jezik in književnost na Pedagoški fakulteti v Mariboru in je do tega mesta gojila natančno raziskujoč, obenem pa tudi zelo ljubeč odnos, smo poleg njenega strastnega zanimanja za srednji vek, zgodovino judovstva in ezoteriko, v njenih delih že lahko opazili tudi mnogopomenske elemente mitskega, izvirajočega iz avtohtone pohorske mistike, ki je segala tudi v mestno življenje. »O pohorski poganski tradiciji sem veliko slišala v otroških letih,« je povedala Vokačeva v že omenjenem intervjuju. »Tudi moj oče je nekaj časa zbiral pohorske pravljice in ostanke mitov, kot je temu pravil.« O pohorskem hudiču in čarovnici Savti z njenim strašnim mačkom pa da je pripovedovala njihova služkinja. Govorila je tudi o punktiranju, o napovedovanju usode z zemljo.

Z navzočnostjo skrivnostnih bitij, najrazličnejših »duhovinov«, kakor jih je poimenovala kasneje, se je pisateljica srečala torej že v otroštvu, kot ustvarjalka pa je z njimi tenkočutno obarvala svoj literarni svet. Že njena zgodovinska romana namreč nimata le zgodovinoepisne vrednosti, temveč pričata tudi o navzočnosti t. i. paralelnih svetov v človekovem življenju. Po njenem ostajajo zanje vsakdanji, površni in zgolj praktični ljudje sicer povsem slepi, tem bolj pa jih lahko zaznavajo široke, občutljive, umetniške in predvsem tolerantne osebnosti. Zgodovinske prvine v njenih romanih poudarjajo tako izrazito misel o človeški strpnosti in spoštljivem sobivanju različnosti, mitske prvine pa ostajajo po njenem dostopne samo izbrancem, ki cenijo lepoto duše in ki so jo pripravljene tudi razvijati. Vokačeva je ideje za oblikovanje lastnega paralelnega, mitskega sveta črpala iz pohorskih zgodb in legend, živečih v ustni tradiciji, znanstveno pa se je naslanjala zlasti na

delo znamenitega švicarskega psihologa *Carla Gustava Junga*, čigar delo *Človek in njegovi simboli* (Man and his Symbols, London 1964) je večkrat omenjala. Dopolnilno dimenzijo literarnemu ustvarjanju pa je gotovo pomenilo tudi njeno poklicno, literarno-znanstveno delo, ki je bilo posvečeno tako ruskim kot določenim avtorjem iz nemške književnosti, namreč Paustovskemu, Grinu in Kafki. Ko pa je v *Dialogih* napovedala svoje prihodnje delo za otroke, tudi ni skrivala dejstva, da nastaja le-to na prepoznavni avtobiografski podlagi. Za svojo prvo prihodnjo otroško knjigo je namreč jasno povedala: « V njej je v glavnem opisano moje življenje skupaj s tistimi verovanji na Pohorju. »

V veselih zgodbah o vampirjih živi svet mita, ki ni bil le splet harmonije in lepote, svoje kaotično, silno razburkano in razburljivo, zdaj prijazno in spet drugič poestastno, zlo življenje v odmaknjenem, arhaičnem svetu pohorskega zaselka Puščava. To prizorišče je bilo že v srednjeveških časih romarski kraj na Štajerskem in baje je še dandanašnji videti »kot božji dar«. Po pripovedovalkinem (pripovedovalčevem) opisu vodi najlepša pot do Puščave iz Fale, poleg realne geografske opredelitve pa omenja tudi historično ozadje krajev, kjer se bodo »vesele zgodbe« odvijale, namreč v tamkajšnji graščini da je nekoč bival »slovenski pesnik, ki je zapisal brodnikovo zgodbo o kugi v teh krajih« – po čemer sklepamo, da gre za Antona Aškerca. Videti je torej že od vsega začetka, kako je realno in domišljjsko med seboj ustvarjalno premešano, nenazadnje tudi ob dejstvu, da biva v zelenem naročju teh krajev občutljivo, posebno in v lastne svetove zazrto dekletce Pika, v kateri lahko prepoznavamo pisateljičino otroško figuro. Pravljичno dogajališče Puščava je označeno s čudežnimi dimenzijami kot npr.: »Puščava je bil čudež, ujet v tesno kotlino.« (7) Nadalje beremo, da na mestu, kjer je potok najgloblji, živi povodni mož Trizob, med opisovanju cerkvic in okoliških križpotij pa, da je tukaj »središče čudežne dežele, v kateri bivajo duhovini«. (8) Tudi vode iz teh krajev da pripovedujejo o drugem svetu, ki živi vzporedno z našim, čeprav le redki lahko stopajo vanj. Ta paralelni svet, ki je očitno odsev pripovedovalkinega notranjega sveta, sveta deklice Pike, pa naseljujejo tudi čisto vsakdanji, realni ljudje: učiteljeva družina, župnik, teta Berta, gostilničar in drugi. Pikina perspektiva jim daje ob siceršnjih običajnih tudi fantastične vloge, ona je tista, ki jih umešča v svoj notranji svet. Kot bralci pa lahko zaslutimo tudi, da njene domišljjske dogodivščine povzroča prav nestrpen, praktično usmerjen svet odraslih, ki želi deklico nenehno vzgajati, s čimer pa jo pravzaprav odrinja v osamo: »Piko so kar naprej karali, češ da je večno umazana, požrešna in da si izmišlja čudne reči, ki jih v resnici sploh ni. Takemu karanju so odrasli rekli vzgoja.« (9) Svet pisateljičinega otroškega lika Pike je tako nekakšen domač, pohorski svet Pike Nogavičke, le s to razliko, da ima Nogavička v znamenitem delu Astrid Lindgren poleg sitnih odraslih na voljo vendar še dvoje otrok (Anico in Tomaža) in prijaznih živali (konja in opico), medtem ko nima pohorska Pika razen psa Mikija nikakršnih otroških prijateljev. Tako ni nikogar, s komer bi lahko delila svoje igre. Odsotnost otroških prijateljev pa si očitno nadomešča drugače: z zbiranjem posebnih kamnov, s samotnimi igrami ob potoku, s prisluškovanjem različnim zgodbam in z ustvarjanjem lastnih, neskončnih in za odrasle šokantnih domišljjskih svetov. Njen svet spominja na dimenzije paralelnih svetov otroškega lika, dečka Lija, iz romana Marjana Tomšiča z naslovom *Kafra*, ki poleg pretresljive zgodovinske scenerije, druge svetovne vojne, na katero je naložena njegova družinska zgodba, priča tudi o boleči otroški osamljenosti ter o otroški nemoči spričo sveta, ki ga brezobzirno krmilijo odrasli.

«Vesele zgodbe o vampirjih» pripovedujejo o življenju iz sveta, ki ga pisateljica duhovito poimenuje »svet duhovinov«. Pika namreč nekega dne med igro opazi dvoje možicljjev, dvoje škratov, ki prihajata iz kamnoloma. To sta Spanček in Sanjček. Pripovedujeta o čaravnici Savti in o njenem strašnem mačku, pa tudi o bavbaru Mašvelikuču, vampirki Fevroniji in vampirju Valdiju. Čaravnica Savta domuje na križpotju, globoko v gozdu, obiskuje pa jo sam veliki »gospodar teme«. Zdaj se zgodi, da zaživi pripoved o njihovih peripetijah, o njihovih medsebojnih nagajanjih – Savta se namreč nenehno spopada z vampirjema – povsem samostojno, neodvisno od ljudi, se pravi tudi od pripovedovalke, pa tudi od deklice in njene družine. Opisi dogajanja ter posameznih bitij so strašljivi, prav nič otroški, in spominjajo na grozljive zgodbe, pisane tudi za odrasle. Tak je npr. bavbar Mašvelikuč: »Hotel je stopiti na pokopališče, pa je bil tako širok, da se je zagozdil med vrati. Pogled nanj je bil strašen. Sredi glave, kjer bi moral stati nos, je imel eno samo veliko oko. Namesto trepalnic tanke vejice, namesto ust odurno pasjo spako, namesto ušes dve čudni črni skodeli, namesto roka strašne kremplje, namesto las sprepletano grmovje, namesto nog ogromne korenine.« (21)

Zgodbe, ki so razdeljene v posamezna poglavja s samostojnimi naslovi, pa prinašajo tudi zgodbe v zgodbi, na primer v poglavju Pogovor pri Savti, v katerem prične vampir Valdi prvoosebno pripovedovati o sebi in vampirki Fevroniji. Tudi v tej drobni zgodbi je razvidna pisateljčina ljubezen do zgodovine, kajti njen vampir pripoveduje, da je bil nekoč Evald Wallenstein in da prihaja s Češkega, nato pa nastopi kar kot presojevalec zgodovinskih dogodkov, namreč tridesetletne vojne, in celo kot njihova kritična priča: »Kot veste, je takrat šlo za vojno med katoliki in protestanti. Zanetila se je zavoljo vere, ki je bila, kot sem videl na bojnem polju, malo mar tako katolikom kot protestantom. Kajti če bi zares verovali v Boga, ne bi mogli počenjati vseh tistih grdobij, ki sem se jih nagledal na bojiščih. Zato mislim, da se je v resnici bil boj med kneževinami in plemstvom, kajti velike plemiške družine so se bale, da bi izgubile svoj ugled in moč.«

Vampir Valdi torej zavzema določeno neposredno stališče in poučuje bralca, skozi njegova usta pa govori seveda pisateljica sama, kar spominja na enak pripovedni način nekaterih mest v romanih *Marpurgi* in *Knjiga senc*. Vokačeva namreč tudi tam zaradi svojega bogatega in življenjskega poznavanja zgodovine takih dogodkov »ni znala« povedati zgolj literarno, temveč jih je oblikovala podobno kot v tej vampirski zgodbi nekoliko preveč moralistično in težno. V vampirjevi pripovedi delujejo odtujevalno, nenavadno. Zanimivo je tudi, ko vampir pove, kako je prišel v ta pohorski svet: živel da je v knjigi, iz knjige je torej prišel v Puščavo. Ta podrobnost pri oblikovanju književnega lika pa ponovno spominja na literarni prijem, kakršnega je Vokačeva uporabila že v *Knjigi senc*. V njej namreč med različnimi literarnimi osebami nastopa tudi Šarikin učitelj, Jakob iz Bohemije – prav tako s Češkega! –, o katerem spletajo meščani različne zgodbe. Med njimi je posebej izrazita tista, ki pripoveduje, da je v Marpurg prišel iz pravljice in da premore čudežno moč. In podobno kot varuje Jakob iz Bohemije v Marpurgih svojo Šariko, varuje vampir Valti v *Veselih zgodbah o vampirjih* gozdarjevo hčer Jelko, da je ne doseže (Fevronijino) zlo. Vampir Valti je predstavnik dobrega, njegova nasprotnica Fevronija pa simbolizira zlo. Njuni prepiri in bojevanja pa spominjajo na literarno zgodbo Marjana Tomšiča iz kratkega romana *Ostrigeca* (1991), v katerem se neusmiljeno dajeta čarovnik in čaravnica, štrigon in štriga, babura Štafura in dobri Boškin. Mitski svet prikazni tako zna poskrbeti za ravnovesje, dobro se izraža ob zlem, zlo pa ostaja največkrat poraženo.

Drugo zgodbo v zgodbi, ki prav tako ne more skriti pisateljčinega znanja, tokrat naklonjenosti ruski književnosti – tudi Fevronija zna govoriti rusko! –, pa vidimo v pripovedi o Petru in Fevroniji, ki izvira iz ruske ljudske tradicije. V njej se kneževič Peter bori z zmajem, ko pa se ranjen zateče k drvarjevi hčeri Fevroniji, ga ta ozdravi, a se hoče z njim tudi poročiti. Ko kneževič ozdravi, na svojo obljubo pozabi, ona pa se mu strašno maščuje. Tudi ona pa da je v Puščavo prišla iz knjige, ki da jo je puščavski učitelj pozabil zapreti. In podobno kot je Jakob iz Bohemije v *Knjigi senc* »kriv« za to, da v romanu poleg zgodovinskih protagonistov zaživijo tudi domišljjski, mitski, povzroči puščavski učitelj to, da se v pohorski svet prično naseljevati nenavadna, »ruska« bitja. Dogajanje v *Veselih zgodbah o vampirjih* pa se na prenekaterem mestu stopnjuje v kaos, ki ponazarja navzočnost nedojemljivega, bivanje brez časa in prostora ter življenje, ki uničuje, a hkrati tudi ohranja.

Poleg puščavskega učitelja pa je v *Veselih zgodbah* predvsem oče tisti pripovedovalec, ki vpliva na Pikino domišljijo. Seznanja jo s starejšo, srednjeveško književnostjo, ponudi ji knjigo Književnost srednjega veka (»Književnost srednjih vekav«, ji pravi Pika.). On je tisti, ki ji pripoveduje o krhkih mitskih bitjih, ki da naseljujejo naravo, o bitjih, ki nas kot duhovi domačega ognjišča spremljajo, čeprav jih ne vidimo. To so elfi, silfi, salamandri in gnomi, »drobni duhovini«. Silfi da so meglice, ki lebdijo v zraku in se odpravijo na vzhod. Salamandri so ognjeni močeradri, ki živijo v ognju in odskakljajo na jug. Elfi da so duhovi rek, ki izginjajo na zahod, gnomi ali palčki pa so možički, ki prihajajo s severa. (58–60) Pika verjame v njihovo navzočnost, oče pa ji pripoveduje, da jih je mogoče priklicati le tistemu, ki je dober in ljubezniv. – Dobrota, ljubeznivost in strpnost, to so bili življenjski nazori, ki jih je Vokačeva postavljala kot temelj v vsej svoji literaturi. Zato ni naključje, da je svet enakih duhovinov močno prisoten tudi v romanu *Knjiga senc*. Vsi njeni duhovini služijo ljudem, varujejo jih zla, njeni literarni pisavi pa dajejo mitsko dimenzijo. Pikina zgodba v *Veselih zgodbah o vampirjih* tako samo ponavlja in dopolnjuje Šarikino zgodbo iz *Knjige senc*, ki priča o pisateljčini avtobiografski izkušnji o tem, kako je bila že kot otrok povezana z gibanjem okrog sebe in kako je že kot deklica ustvarjalno gojila posebno občutljivost do bajk in legend, h katerim je dodajala lastno dojemljivost za svetlobo, glasove, števila in barve ter si tako privzgojila in ohranila t. i. »šesti čut«. Zanj pa je kasneje dejala: »Imajo ga vsi dobri in preprosti ljudje, samo prepustiti se mu ne znajo.« (49)

Obenem pa je pojav mitskih bitij v pripovednem delu Zlate Vokač pripisati tudi njenemu upiranju zoper privajeno, predpisano in ustaljeno, tudi njenemu odporu do pretirane učenosti, ki da hoče vse ukalupiti. Povodni mož v *Veselih zgodbah* namreč takole protestira: »Le kaj si domišljajo učeni ljudje, da nas bodo na koncu vse ujeli v knjige?« (50)

Ena od izrazitih idej, ki vejejo iz literarnega dela Zlate Vokač, je torej tudi ta, da si človek ne bo mogel podrediti prav vsega, kar je, in da se mu bodo kljub napredovanju znanosti in tehnike določeni svetovi znova in znova izmikali. Del takega, razumski razlagi izmikajočega se literarnega sveta pa so tudi mesta v *Veselih zgodbah*, ki prinašajo odlomke iz različnih urokov in zaklinjanj, pa tudi pesemska besedila, ki jih bitja bodisi prepevajo ali govore (Fevronija poje o Satanu, Luciferju, Leviathanu, str. 47–48). Posebno mesto neobvladljivega pa predstavlja še govor tete Berte, ki se slovensko ne more popolnoma naučiti in izgovarja sicer nenamerne, a vendar tudi groteskno zveneče stavke (75). Ti so lahko smešni ali pa tudi ne: »To svinjo sem sama rodila« (namesto: redila) in »Zvezdice plavajo v svinjini« (namesto: v sinjini).

Mitske dimenzije prevzamejo vse dogajanje v *Veselih zgodbah o vampirjih*. Navzoče so tudi v prikazovanju kresne noči, v kateri lahko po ljudskem verovanju tisti, ki ima praprotno seme v čevljih, razume govorico živali. 21. junija, na poletni solsticij, so kristjani to noč poimenovali Valpurgina noč; bila je namreč čudodelnica, dobrotnica. Oče, ki Piki pripoveduje o simbolnem vrtenju zemlje (letni časi ponazarjajo rojstvo, rast, zrelost in smrt), imenuje kresno noč tudi »božja noč«. Enako razlaga tudi pomen kresne noči – v njej je svetloba premagala temo, življenje je premagalo smrt. Obenem pa je zanimivo, da v govorico živali ne verjame, ne verjame, »da vedo več od človeka«.

Zadnji poglavji v *Veselih zgodbah o vampirjih* sta oblikovani ponovno tako, da se v njiju stikata realni in domišljjski svet, odlomki iz Pikinega otroštva in čarovniško življenje v Puščavi. V slednjem nastopi še čaravnica Copa, ki jo spremlja maček s človeškimi lastnostmi: »Čunja je bil čuden maček, ki je doma hodil po dveh nogah kot človek, prebiral bukve in se s svojo gospodarico čisto človeško pogovarjal.« (80) Zgodba o mačku Čunji pa postane osrednja v naslednjem delu Zlate Vokač, v samostojni knjigi *Prvo potovanje mačka Čunje*. Tudi v zadnjih poglavjih prvih zgodb je razvidno, da ostaja svet duhovinov dostopen le Piki, medtem ko ga odrasli ne zaznavajo. Preprosti ljudje pa ostajajo z verovanji v skrivnostne sile narave še naprej tesno povezani (gozdar pravi, da je treba kositi travo šele po Valpurgini noči in ne prej).

V poglavju Miki v Pangurbanovem breznu pade deklčin pes Miki v brezno in Čunja ga poišče. Pika mora opolnoči ponj, pri tem pa se ne sme ustrašiti pošasti. Tako nastopi znan pravljlični element, v skladu s katerim mora junak(inja) skozi različne preizkušnje, če hoče doseči svoj cilj. Zgodba je ponovno polna mitske in polmitske simbolike (navzočnost žalik žena, določenih števil in štiriperesne deteljice), toda kljub temu, da je bil namen *Veselih zgodb o vampirjih* pripovedovati zgodbo (zgodbe) za otroke, menim, da se je pisateljčin namen izjalovil. V besedilih je namreč kar precej elementov, ki nagovarjajo prej odraslega kot mladega bralca. Zgodbe so oblikovane tudi preveč večplastno in razvejano, tako da terjajo precejšnjo bralno zbranost, obenem pa se na prenekaterem mestu razdrobijo in razsujejo v številne stranske podzgodbe ali obzgodbe. Včasih so v njih tudi nekoliko preveč poudarjene didaktične prvine. Da pa *Vesele zgodbe o vampirjih* niso le morebitno čtivo za mladino, temveč tudi – ali predvsem? – za zrele bralce, priča tudi nostalgičen, spominsko obarvan zaključek:

»Ljudi, ki so živeli takrat, ko je potekala naša zgodba, že zdavnaj ni več v Puščavi. (...) Pika živi danes v mestu in se opira na palico, če se sploh pokaže svetu. Nikogar ni več, ki bi jo klical Pika.« (102)

Pravljica se torej preseli v sivo vsakdanjost – in preneha biti pravljica.

Tako se končajo *Vesele zgodbe o vampirjih*. Z njimi je pisateljica hotela oblikovati svoje prvo čtivo za mladino, a je v njih izpovedala prenekatero simbolno življenjsko zgodbo iz lastnega otroštva.

Z enakim postopkom, z izpovedovanjem lastne zakrite življenjske zgodbe ter literarnih in človeških nazorov, je nadaljevala v samostojni »otroški« knjigi o nenavadnem, na moč pametnem mačku Čunji. Fabula v *Prvem potovanju mačka Čunje* (1995) se odvija delno v istih krajih kot prejšnje *Vesele zgodbe o vampirjih*, v njej pa nastopajo vsaj na začetku iste mitske figure (palčki, čaravnice, elfi, silfi, salamandri, večče, žalik žene itd.). Vzor za to literarno delo vidimo v starem nemškem razvojnem romanu (Entwicklungsroman) in celo v *Življenjskih nazorih*

mačka Murra E. T. A. Hofmanna. V Prvem potovanju pa je maček Čunja, ki zna slovensko, nemško in latinsko ter hodi tudi po dveh, sin slavnega *Obutega mačka*. Ta se je bil njegov potepal po štajerskih krajih, zaplodil sina, nato pa njegovo mater, pametno mačko Mino, meni nič tebi nič zapustil. Čunja pa v zgodbi Zlate Vokač zdaj v t.i. božjih dvorih na Fali pripoveduje o tem, kako je sklenil popotovati po svetu, tja daleč na sever v nemške kraje, da bi našel svojega očeta in mu povedal, da je lažnivec in ničvrednež. – Pravljične dimenzije pač, ki zagotovo ne sodijo zgolj v obzorje otroškega dojetja sveta.

V tej zgodbi o izjemno pametnem mačku, ki da je bil 1650. rojen na falskem gradu in je doraščal pri učenih menihih, pa je pravzaprav zgodba, ki v različnih plasteh razkrinkava ljudi, njihovo poniglavo obnašanje v sodobnosti in zgodovini. Videti je, da jih tako falske prikazni, različni duhovini, kot graščinske mačke daleč presegajo. Vokačeva v pesmi, ki tvori del te zgodbe, kot biser štajerske dežele imenuje mačka Čunjo, ne ljudi; ne na primer učenih menihov, za katere mačka Mina pravi, da »hodijo v tuji koži«. Pri mačkih in duhovinih je namreč stvar jasnejša: hudobneži so hudobneži, potepuške mačke so drugačne od zapečarskih, zlo je zlo in dobro je dobro. Pri licemernih ljudeh pa se to nikoli ne ve, v njihovem obnašanju nikoli ni jasnih meja. Zato npr. riba faronika obseda falska opata, da živita v večnem strahu pred njo. Riba namreč svetu, ki je poln greha, grozi, da ga bo uničila in opata se je na smrt bojita, ker vesta, da ima faronika prav.

V pripovedi mačka Čunje, ki zna očarati poslušalce, pa ponovno spoznavamo pisateljičine nazore. Maček Čunja namreč pripoveduje kot literarni znanstvenik, navdušen nad zgodbarsko zgodovino krajev, skozi katere potuje. Očarajo ga številni ljudski motivi, ki jih srečuje na poti – o danskem kraljeviču (Hamletu) in Faustu, o Nibelunškem spevu in Tristanu ter Izoldi. Svojo popotno deželo razlaga kot deželo pravljic in mitov, pri čemer poudarja čarovno moč besede in izpoveduje svojo zaljubljenost vanjo: »Beseda je skrivnost. Čarovnija. Magija. Z njo je človek postal gospodar časa in prostora.« (59) Mest, ko učeni maček Čunja zastopa pisateljičine literarne nazore, je v fabuli še veliko. Vidno je njeno prepričanje, da »tisti, ki piše, v svojih delih izraža sebe in svoj svet«. (60) Pisatelj torej po mnenju Zlate Vokač vedno izraža samega sebe in še več, njegova literatura lahko pove tudi tisto, česar on sam noče. To pa potrjuje tudi vse pisateljičino literarno delo. V njem je na prenekaterem mestu izražena misel, ki jo je Vokačeva hotela prenesti na prihodnje rodove s tisto širino in prepričanjem, ki sta prežemala njo samo, namreč da je pripovedovanje zgodb čudež, ki bogati, osvobaja in zdravi človeško dušo.

Viri in literatura:

Zlata Vokač: *Marpurgi*, Maribor 1985

--: *Knjiga senc*, Maribor 1993

--: *Vesele zgodbe o vampirjih*, Šentilj 1994

--: *Prvo potovanje mačka Čunje*, Šentilj 1995

Silvija Borovnik: *Pišejo ženske drugače?* Ljubljana 1995

Alenka Goljevšček: *Mit in slovenska ljudska pesem*, Ljubljana 1982

Carl G. Jung: *Čovjek i njegovi simboli*, Zagreb 1973

Vili Ravnjak: *Pogovor z Zlato Vokač*. Dialogi 1994/ 3–4.